

De coöperatieve zuivelfabriek "De Eensgezindheid", haar eerste 25 jaren.

De werkzaamheden begonnen op 4 januari 1912.

De eerste directeur, de heer H.Th. de BRUIN, bewerkstelligde reeds aansluiting van de fabriek bij de Bond van Zuivelfabrieken in Noord-Holland.

Hieraan danken wij een aantal bijzonderheden omtrent "De Eensgezindheid" vermeld in de Jaaroverzichten van deze Bond.

◆◆ Personeel van de C.Z. "De Eensgezindheid" te Sint Maartensbrug.
Foto genomen in het jaar 1931.

Bovenste rij (van links naar rechts): Roel v.d. DUIM, A. RAVEN, Jan MOSK, Arie ERIKS, Piet SCHOUTEN, Piet v.d. ENDE, Herman KNOL, Bertus KREULEN, Dirk JONGEJANS, Wietse BROUWER.

Onderste rij (van links naar rechts) : Lucas POSTMA, Bene VIS, Idse SIMONS, Klaas DOORN, IJse v.d. SLUIS.

Destijds wel werkzaam aan dit bedrijf, maar niet voorkomend op de groepsfoto:
Jaap RONDHOUT, Jaap GROEN, Jaap MANNEVELD, Jan DOORN, Bram KARELSEN,
? JONGSMA.

Ook notulen zijn - uiteraard - een goede informatiebron.

De notulen van een vergadering, gehouden op 17 september 1932 beginnen met de volgende mededeling:

"Door den bij de secretaris plaats gehad hebbende brand, is deze niet in de gelegenheid de notulen te lezen, daar ook de notulenboeken verbrand zijn."

Bedoelde secretaris was K. WINKEL te Schagerbrug.

Tijdens de viering van het zilveren jubileum van de fabriek werden - dikwijls door getuigen vanaf het eerste uur van het bestaan - bijzonderheden gememoreerd, die het gebrek aan notulen enigszins vergoeden, bij voorbeeld:

"In de mobilisatie van 1914 ontstonden grote moeilijkheden omdat alle kaasmakers opgeroepen werden voor militaire dienst."

"Reeds in 1915 kwam er een nieuw ketelhuis met machinekamer."

"In 1917 trad "De Eensgezindheid" toe tot de Cooperatieve Zuivel-Export Vereniging "Noord-Holland" te Alkmaar."

De andere leden van deze "Vereeniging" waren:

Assumburg te Uitgeest

Aurora te Opmeer

Concordia te Oudendijk

Excelsior te Heerhugowaard

De Hoop te Assendelft en

West-Friesland te Lutjewinkel.

Deze cooperatie van cooperaties kon het echter - door verschillende omstandigheden - niet bolwerken en werd in 1926 geliquideerd. Al met al heeft deze affaire een schep geld gekost. Dit "Boerenkerkhof" heeft een aantal boeren en hun nazaten voorgoed kopschuw gemaakt voor de cooperatieve samenwerking.

Tijdens de viering van het zilveren jubileum van "De Eensgezindheid" merkte directeur JONGEJANS hierover op:

◆◆ Directeur DIRK JONGEJANS

"Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de fabriek was de toetreding tot de C.Z.E/V. te Alkmaar.....

"Gelukkig waren wij elk jaar met ons tekort voor den dag gekomen zoodat er bij de liquidatie geen groot tekort te dekken viel."

Reeds vanaf 1926 werd de commissie-kaas (3 à 3,5 kg) uitsluitend gemaakt voor de kaashandelaar De Waal in België. De Waal wilde voorkomen dat andere handelaren met dezelfde soort en kwaliteit kaas bij zijn afnemers kwamen.

Later stelde de Waal voor dat "De Eensgezindheid" zelf zou gaan exporteren, waarbij hij (De Waal) vertegenwoordiger werd, met het alleenrecht het merk "De Kaasboer" te voeren ten behoeve van zijn zoon te Antwerpen en zijn schoonzoon te Gent.

De Waal accepteerde kaas steeds Hfl. 2.00 boven de marktprijs.

In 1932 werd een geheel nieuwe fabriek gebouwd. In datzelfde jaar werd de Grote Sloot (het vaarwater) afgesloten wegens de aanleg van het kanaal van De Stolpen naar Schagen. Dit bracht extra kosten met zich mee. Melkvervoer per auto was veel duurder dan vervoer per schuit.

- ◆◆ Schepen voor de wal: Piet KOSSEN en Cees de GROOT op de steiger voor Grote Sloot No. 107. Achter hen de "Zijper Welvaren II" met in het ruim stellingen ten behoeve van kaasvervoer van "De Eensgezindheid" naar de kaasmarkt te Alkmaar. De achterste schuit is de "Zijper Welvaren I" van dezelfde eigenaar (Kossen).

In 1933 werd een algehele loonsverlaging van 5% doorgevoerd.

Terug naar de viering van het zilveren jubileum van de fabriek.

Een der oprichters - de heer KANT - (vele jaren bestuurslid en 21 jaar lang de melk aan de fabriek geleverd) blikt terug op de beginperiode als volgt:

- Steeds was de hoofdvraag: "Wat kost een fabriek?"

Wij leefden in de najaren van een crisis die onze ouders hadden doorgemaakt. Armoede en zuinigheid waren de kenmerken van de bevolking. Het woord STEUN was onbekend. Een werkmán verdiende Hfl. 6.00 per week en een los werkmán werd aan zijn lot overgelaten. Bij de boer, die 2 1/2 cent voor een liter ontving, was het ook geen weelde. Er was moed voor nodig om in die dagen een zuivelfabriek te stichten.

Wij dachten met de bouwkosten van Hfl. 25.000.— en voor de inventaris met Hfl. 5.000.— klaar te komen.

In de eerste vergadering te Schagerbrug - waar spr. (KANT) de leiding had - betoogde de heer WIGLAMA te Schagen, dat er minstens Hfl. 100.000.— nodig was. Wij vroegen of hij mal was. Hadden wij echter maar naar zijn wijze raad geluisterd.

- In de keuze van onze architect maakten wij eveneens een fout.
Dr. SCHEIJ wees ons erop dat de kelders ongewenst waren, doch wij wisten het beter en Dr. SCHEIJ onttrok zijn medewerking.
Na de gunning wees de aannemer ons op de fouten in de constructie.
Verschillende muren moesten worden verzwaard en het bouwplan gewijzigd.
Tenslotte kostte de fabriek Hfl. 56.000.—.
Wij waren zelfs van mening, dat de machinist ook als botermaker dienst kon doen. Dr. SCHEIJ wist ons van deze dwaasheid terug te houden.
Wij hadden een onvoldoende fabriek voor de melk van 750 koeien.
Thans staat er echter een nieuwe voor de melk van 1500 koeien.
Uit de ellende is de mooie fabriek gekomen en spreker was dankbaar alles te hebben medegemaakt. -

Aldus de Schager Courant + 5.1.32.

Concurrentie.

Op 12.12.1934 berichtte de Zijper Courant een en ander omtrent het besprokene op een vergadering van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, Afd. Zijpe en Omstreken (lokaal van Mej. de Wed. BROER, alhier) aldus:

1. Verschillende boeren leveren hun melk aan kleine fabrieken, o.a. aan speculatieve fabrieken en dat is een groot kwaad. Hoeveel verschillende auto's voor melkvervoer zien wij hier niet elken dag in onze omgeving? De boeren welke de melk leveren aan de handel, scheppen hiermede toestanden welke oorzaak zijn dat wij niet kunnen doen wat wij willen.....(K. WINKEL)

Wat punt 1. betreft het volgende:

In de dertiger jaren "werkten" in en rond de Zijpe de volgende fabrieken: (cooperaties) "De Tijdgeest" te St. Maarten, "De Dageraad" te Burgerbrug, "Nieuw Leven" te 't Zand, "De Eendracht" te Stolpen en de "Eensgezindheid" te St. Maartensbrug, en (particuliere bedrijven) "De Crema" te Haringhuizen, "De Princes" te Ursem, "Van den Bosch" te Alkmaar en "Hollandia" te 't Zand.

Anderzijds had "Nieuw Leven" te 't Zand ook een "melkriet" in Anna Pauwlowna, evenals "Hollandia".

Deze opsomming heeft niet de pretentie volledig te zijn, maar toont wel aan dat er op grote schaal met energie "gemorst" werd. Het was letterlijk een gevecht op leven en dood. Een paar fabrieken hebben het overleefd, dat wil zeggen: tijdelijk overleefd! In de zestiger jaren heeft de schaalvergroting ze allemaal om zeep geholpen.

2. De margarine-fabrikatie is van den handel, en daar hebben de speculatieve melkfabrieken een ruim aandeel in.....(J.L. KUIPER)

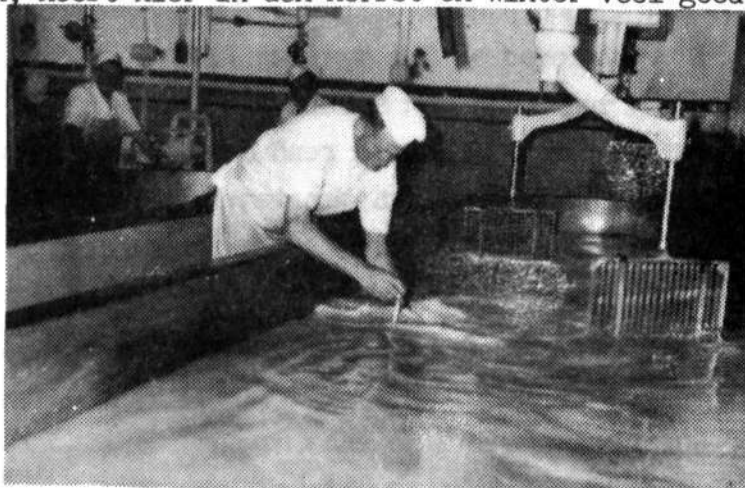
Nog even terug naar het jaarverslag van "De Eensgezindheid" over het boekjaar 1935-1936.

Directeur JONGEJANS schrijft daarin als besluit:

".....Het ledenaantal ging vooruit en de melkaanvoer was, ondanks den invloed van de melkproductiebepanking,.....nog wat groter dan het vorige jaar. (Tegenwoordig spreken we van Superheffing! P.B.)

De verkoop van onze verpakte boter in onze omgeving is dit jaar weer klein geweest. We hebben geen wederverkopers verloren, maar wel consumenten. Zien de consumenten gelegenheid om naar een goedkoper product over te gaan dan doen zij dit. We zien dit ook bij de margarinegebruikers. Deze maken nu, met behulp van een door hun winkelier verstrekt recept, zelf margarine...

De kaasrijzen zakten in den voorzomer tot een ongekend laag peil, nl. tot Hfl. 8.00 à Hfl. 9.00 per 50 kg, maar gelukkig herstelden zij zich in den nazomer, waardoor de gemiddelde prijs over het jaar nog weer meeviel. De bepanking van de kaasproductie, door middel van teruggave van ondermelk, heeft hier in den herfst en winter veel goed gedaan."

◆◆ Man aan de kaasbak: Piet van der ENDE, chef-kaasmaker, controleert de temperatuur van de kaasmelk.

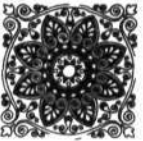
De margarine-fabricage werd destijds door de boerenstand als zeer bedreigend ervaren. Het was eigenlijk een schande - zoal geen verraad - wanneer de boerin margarine in plaats van boter smeerde.

De armoede dwong er soms toe. Dan werd de margarine stiekem gekocht; men wilde niet met vinger en duim worden nagewezen....."Kijk zij eten margarine!"

Ook arme boeren hadden hun trots.....

Voor velen van die en ook deze generatie is het nóg zo.

Margarine háált het niet bij echte boter! T.V.-reclame is machtig, maar deze mening kan men niet wegredeneren.

Wordt Vervolgd.

PIET BOSMAN

Fig. 189.

Vat met volger voor Leidsche kaas.

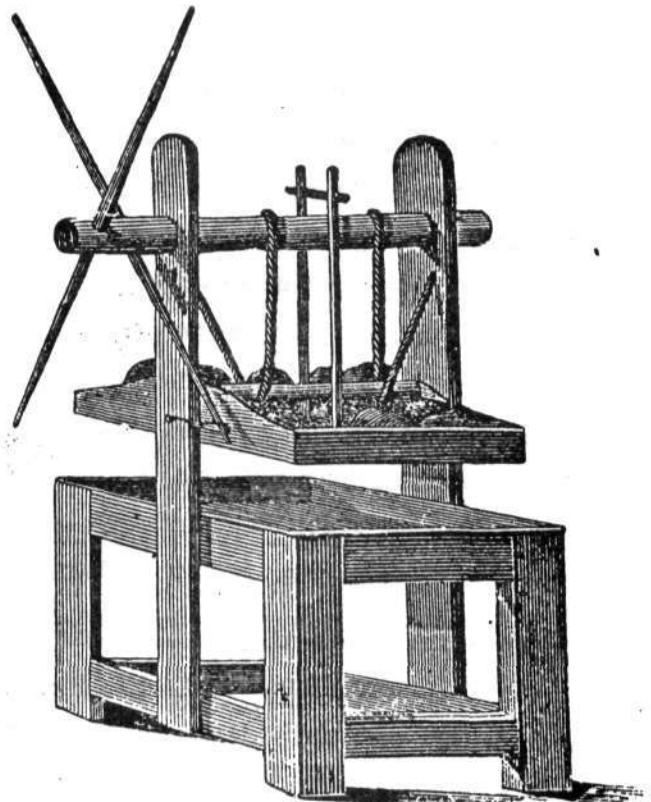

Fig. 188.

Zakpers voor Leidsche kaas.